

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОХОЛДИНГІВ

©2020 ПАВЛОВ О. І., ДІДУХ С. М., БАРВІНЕНКО В. Д.

УДК 330.341.2:[338.43:658.114.5]

JEL: D63; O18; Q18

Павлов О. І., Дідух С. М., Барвіненко В. Д. Інституціональне середовище інклюзивного розвитку агрохолдингів

Започаткована у 2015 р. реформа децентралізації влади та управління привела до формування об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та утворення нових районів як відповідних ланок адміністративно-територіального устрою країни. Подальший успіх у розвитку цих соціально-просторових утворень агломераційного типу залежатиме від їх економічної спроможності та самодостатності. Вирішення цього важливого суспільного завдання значною мірою є похідним від ефективності функціонування суб'єктів господарювання та їх соціальної відповідальності щодо розширення продуктивної зайнятості економічно активного населення, доступу всіх його верств до створених суспільних благ. Ключову роль у цьому процесі мають відігравати великі агропродовольчі компанії холдингового типу. З огляду на це визначено мету дослідження, яка полягає в обґрунтуванні основоположної ролі інституціонального середовища в інклюзивному розвитку агрохолдингів. Відповідно до мети дослідження сформульовано такі завдання: визначити сутність поняття інституціонального середовища як системи та проаналізувати його сучасний стан; розкрити зміст комплексного підходу до формування середовища інклюзивного розвитку агрохолдингів; виявити потенціал інклюзивного розвитку агрохолдингів. Для реалізації мети та завдань дослідження застосовано міждисциплінарну методологію, а саме – системний, синергетичний, інституціональний, політичний, економічний, соціальний підходи, методи синтезу й аналізу, дедукції та індукції, SWOT-аналізу, порівняння, аналогії, статистичні та соціологічні дослідження. Інформаційну базу дослідження склали наукові здобутки вітчизняних і зарубіжних учених, дані державної статистики, матеріали із мережі Інтернет, власні спостереження авторів. Наукова новизна проведеного дослідження полягає в обґрунтуванні концепту «система інституціонального середовища» як платформи інклюзивного розвитку агрохолдингів. Наукові положення, висновки та рекомендації, що впливають з проведеного дослідження, можуть бути використані суб'єктами господарювання, ОТГ, районами у формуванні інклюзії добробуту.

Ключові слова: агрохолдинги, інклюзивний розвиток, інституціональне середовище, об'єднані територіальні громади, райони, сільсько-міські агломерації.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-183-188>

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 16.

Павлов Олександр Іванович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки промисловості, Одеська національна академія харчових технологій (вул. Канатна, 112, Одеса, 65039, Україна)

E-mail: pavlovodessaep@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6431-5210>

Дідух Сергій Миколайович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки промисловості, Одеська національна академія харчових технологій (вул. Канатна, 112, Одеса, 65039, Україна)

E-mail: didukhsm@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1534-0975>

Барвіненко Віталій Дмитрович – кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри економіки промисловості, Одеська національна академія харчових технологій (вул. Канатна, 112, Одеса, 65039, Україна)

E-mail: vitalbarvin@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9471-1134>

UDC 330.341.2:[338.43:658.114.5]

JEL: D63; O18; Q18

Pavlov A. I., Didukh S. M., Barvinenko V. D. Institutional Environment of Inclusive Development of Agroholdings

Launched in 2015, the reform of decentralization of power and governance has led to the formation of amalgamated territorial hromadas (ATHs) and establishing the new districts as relevant parts of the administrative-territorial structure of the country. Further success in the development of these socio-spatial formations of the agglomeration type will depend on their economic capacity and self-sufficiency. The solution of this important social task is largely derived from the efficiency of economic entities and their social responsibility to expand the productive employment of the economically active population, access of all its strata to the created public goods. Large agri-food holding companies should play a key role in this process. In view of this, the purpose of research is defined, which is to substantiate the fundamental role of the institutional environment in the inclusive development of agricultural holdings. In accordance with the purpose of the study, the following tasks are formulated: to determine the essence of the concept of institutional environment as a system and analyze its current state; to reveal the content of an integrated approach to the formation of an environment for inclusive development of agricultural holdings; identify the potential for inclusive development of agricultural holdings. To achieve the goal and objectives of the study, the authors used interdisciplinary methodology, namely – systemic, synergistic, institutional, political, economic, social approaches, methods of synthesis and analysis, deduction and induction, SWOT-analysis, comparison, analogies, statistical and sociological researches. The information base of the study consisted of scientific achievements of domestic and foreign scientists, data from the State statistics, materials from the Internet, the authors' own observations. The scientific novelty of the study is to substantiate the concept of "institutional environment system" as a platform for inclusive development of agricultural holdings. The scientific provisions, conclusions and recommendations arising from the study can be used by businesses, ATHs, districts in the formation of welfare inclusion.

Keywords: agricultural holdings, inclusive development, institutional environment, amalgamated territorial hromadas, districts, rural-urban agglomerations.

Fig.: 1. Tabl.: 1. Bibl.: 16.

Pavlov Alexander I. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Industrial Economics, Odesa National Academy of Food Technology (112 Kanatna Str., Odesa, 65039, Ukraine)

E-mail: pavlovodessaep@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6431-5210>

Didukh Serhii M. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Industrial Economics, Odesa National Academy of Food Technology (112 Kanatna Str., Odesa, 65039, Ukraine)

E-mail: didukhsm@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1534-0975>

Barvinenko Vitaly D. – PhD (Public Administration), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Industrial Economics, Odesa National Academy of Food Technology (112 Kanatna Str., Odesa, 65039, Ukraine)

E-mail: vitalbarvin@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9471-1134>

Здійснювана в Україні з 2015 р. децентралізація влади та управління, наслідками якої є формування об'єднаних територіальних громад (ОТГ) і утворення нових районів, актуалізувало суспільно важливу проблему пошуку ефективних засобів активізації політичних і соціально-економічних функцій агрохолдингів щодо створення в спільному сільсько-міському просторі інклюзії добробуту. У зазначеному контексті великі агропродовольчі компанії мають перетворитися з головних продуцентів матеріальних благ на активаторів економічної бази інклюзивного розвитку громад і районів. І першим кроком на цьому шляху є формування інституціонального середовища для переходу агрохолдингів на засади інклюзивного розвитку.

З огляду на тему дослідження до аналізу літературних джерел було включено новітні публікації з питань стану інституціонального середовища сільсько-міського простору, яке формує нормативно-правове поле інклюзивного розвитку як такого та відповідні умови щодо інклюзивного функціонування агрохолдингів на засадах інклюзивності. Передусім йдеться про праці, в яких досліджуються: теоретичні аспекти інституціонального реформування [1]; інституціональна трансформація національної економіки [2]; інституційне середовище неформальних трудових відносин [3]; інституціональна система ринку людського капіталу [4]; інституціональне середовище агропродовольчого сектора [5; 6]; розкриваються теоретичні засади інклюзивного місцевого розвитку [7]; місце соціально-економічної нерівності у формуванні нової парадигми інклюзивного розвитку [8]; імплементація концепції інклюзивного розвитку в практику регулювання зайнятості населення [9]; публічна політика інклюзивного ринку праці [10]; характеризуються соціальна відповідальність агрохолдингів [11] та податкові механізми регулювання їх діяльності [12].

Незважаючи на значну кількість наукових праць із зазначеної проблематики, в них не отримало належного висвітлення питання інституціонального забезпечення інклюзивного розвитку великих агропродовольчих компаній холдингового типу, що й обумовило вибір теми дослідження, яка має наукову актуальність і практичну значущість.

Метою статті є обґрунтування основоположної ролі інституціонального середовища в інклюзивному розвитку агрохолдингів. Відповідно до мети дослідження сформульовано такі завдання:

- ✦ визначити сутність поняття інституціонального середовища як системи та проаналізувати його сучасний стан;
- ✦ врозкрити зміст комплексного підходу до формування середовища інклюзивного розвитку агрохолдингів;
- ✦ виявити потенціал інклюзивного розвитку агрохолдингів.

Інституціональне середовище пов'язане з інституціоналізацією як процесом упорядкування, формалізації, стандартизації суспільних відносин на основі політичних, економічних, соціальних, юридичних правил, які визначають правові та моральні обмеження для суб'єктів господарювання.

Спочатку інституціональна онтологія розвивалася за ситуаційно-корпоративним напрямом і мала на меті здійснення порівняльного дослідження планових і ринкових економік. З часом великого значення набула історико-еволюційна спрямованість інституціональної онтології, що була безпосередньо пов'язана з Т. Вебленом, який намагався створити теорію процесу, який «кумулятивно розгортається». Однак, врешті-решт, вона виявилася теорією не самого процесу змін, а правил, що спрямовують процес цих змін. Саме інститути забезпечують спадкоємність в економічних процесах, а через еволюцію інституціонального середовища відбувається пристосування економіки до змін її матеріальної бази. Реально наблизитися до реалізації завдань синтезу еволюційної методології з інституційним аналізом економічного розвитку стало можливим лише через століття, коли був удосконалений понятійно-категоріальний апарат інституціоналізму, а механізм конкурентного ринку продемонстрував свою обмеженість і недосконалість.

Сьогодні інституціоналізм як певний науковий напрям вийшов за рамки економіки та сягнув за своїм впливом широкі горизонти суспільного буття, а інституціональне середовище як його творення та вагома складова набуло ключового та всеосяжного значення (табл. 1).

Центральне місце в інституціональній теорії посідають інститути – фундаментальні та функціональні.

Фундаментальні інститути – це складно влаштовані функціонально диференційовані системи, що мають різні елементи та складові. Вони є гли-

Інституціональне середовище як система

Об'єкт інституціоналізації	Інститути ринкової економіки		Організації	Мета інституціоналізації
	фундаментальні	функціональні		
Процеси, що відбуваються: в різних сферах суспільного життя на національному, регіональному, районному, громадівському, індивідуальному рівнях; у різних галузях економіки на її макрота і мікрорівнях	Приватної власності; конкуренції; обміну; найманої праці; прибутку; влади; управління; споживання; нагромадження	Підприємництва; форм господарювання; ціноутворення; фінансово-кредитні; інфраструктурні; інформаційно-консультаційні; маркетингові	Органи державної влади; органи місцевого самоврядування; громади; бізнесові структури; громадські організації; окремі особи	Розширене суспільне відтворення на основі розумного, сталого та інклюзивного розвитку; сталий економічний розвиток

Джерело: авторська розробка.

бинними, історично стійкими, такими, що постійно відтворюють суспільні відносини та дозволяють суспільству виживати та розвиватися, зберігаючи свою самодостатність і цілісність у ході історичної еволюції, незалежно від волі та бажання конкретних соціальних суб'єктів або акторів.

Функціональні інститути визначають дії (їх правила та порядок тощо), взаємодію та впливи фундаментальних інститутів та зв'язків між самими фундаментальними інститутами, а також між фундаментальними інститутами та складовими функціональними інститутів.

В інституціональному середовищі агропродовольчого сектора вітчизняними економістами виділяються такі його компоненти [5, с. 12]:

- 1) інститути, що залишилися у спадок з радянських часів: Закони України «Про економічну самостійність Української РСР» (1990 р.), «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» (1990 р.), «Про захист прав споживачів» (1991 р.), «Про інвестиційну діяльність» (1991 р.), «Про підприємство» (1991 р.); Постанова Верховної Ради України «Про земельну реформу» (1990 р.);
- 2) інститути, що сформовані на початку перехідного від планово-централізованої до ринкової економіки (ще діють окремі Декрети Кабінету Міністрів України, ухвалені в середині 90-х років ХХ ст.);
- 3) заново створені інститути, що регулюють, зокрема, ринкові відносини між суб'єктами господарювання, між державою й економічними агентами та ін.;
- 4) певні гібридні форми інститутів, які поєднують у собі перші три групи.

Значне місце в агропродовольчому секторі займають такі суб'єкти господарювання, як агрохол-

динги. Законодавчою основою їх заснування та діяльності є Указ Президента України від 11.05.1994 р. № 116/96 «Про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоратизації та приватизації», Закон України «Про холдингові компанії в Україні» від 15.03.2006 р. № 3528-IV та Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV.

Крім нормативно-правових актів, на характер діяльності агропродовольчих холдингів впливають певні умови господарювання, формальні та неформальні «правила гри».

На думку Ю. Карпишина та Л. Сус [12], це, поперше, мораторій на сільськогосподарські землі, що призводив до того, що земля – дешевий ресурс, тому увійти в ринок шляхом оренди було найпростішим способом. По-друге, пільгове оподаткування в аграрному секторі дозволяє аграрному бізнесу збільшуватися. За чинним законодавством підприємства, в структурі якого реалізація сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки становить не менше 75%, мають податкові пільги, чим і користуються агрохолдинги, мінімізуючи свої податкові платежі. Агрокомпанії на законних підставах не платять податок на прибуток, а платять мізерний податок за спрощеною системою оподаткування в сільському господарстві. Податок за спрощеною системою в четвертій групі в рази менший порівняно з тим, що б вони платили на загальній системі оподаткування. По-третє, розвиток бізнесу агрохолдингами за останні роки обумовлено тим, що сільськогосподарські підприємства є основними споживачами дотацій і субсидій.

Ліберальною є практика формування капіталу агрохолдингів, яку запроваджено не в Україні, а за місцем реєстрації цих компаній, переважно на Кіпрі та в Нідерландах – країнах з режимом оподаткування, подібним офшорним зонам. У результаті агрохолдинги оптимізують свої видатки, виводять дивіденди та покращують інвестиційний клімат, а держава позбавляється надходження податків до бюджету.

Тобто мова йде про недосконалість інституціонального середовища, що використовують на свою користь великі агропродовольчі компанії. Тому цілком обґрунтованими виглядають пропозиції вітчизняних економістів-аграрників щодо запровадження сучасних інституціональних форм інтеграції сировинного та переробно-харчового сегментів національного АПК; диверсифікації інструментів стимулювання процесів екологізації сільськогосподарського виробництва та утилізації тваринних і рослинних відходів; бюджетної підтримки перепрофілювання незадіяних виробничих майданчиків переробно-харчових виробництв з метою розбудови вітчизняної індустрії виробництва біоетанолу; реальної імплементації інститутів сільськогосподарського дорадництва для подолання інформаційної асиметрії для різних категорій сільськогосподарських товаровиробників, передусім у частині відродження тваринницької галузі та первинної переробки сільськогосподарської сировини [6, с. 29].

Проте задовольнятися лише заходами, що пов'язані з удосконаленням наявного інституціонального середовища, недостатньо.

Необхідно обґрунтувати певні напрями щодо створення передумов для перетворення агрохолдингів передусім на активаторів створення економічної бази інклюзивного розвитку агропродовольчої галузі.

У цьому сенсі вдалим видається визначення агрохолдингу як сукупності «акцій (капіталів) материнської та контрольованих нею дочірніх компаній, об'єднаних в єдину організаційну структуру з відповідними цілями та місіями, економічна діяльність яких орієнтована на отримання прибутку і ренти, шляхом використання великих земельних площ для виробництва, переробки, транспортування, зберігання і реалізації сільськогосподарської чи виробленої з неї продукції, а людські, природні й матеріальні (економічні, технологічні, ресурсні тощо) фактори розвитку знаходяться у тісному взаємозв'язку із соціальними» [13, с. 181].

Креативність наведеного визначення агрохолдингів полягає у виявленні взаємозв'язку між природою цього соціально-економічного феномену та основоположними принципами інклюзивності.

Наразі під інклюзивністю мається на увазі не тільки відповідний розвиток власне агрохолдингів як великих формувань корпоративного типу, а й синергетичний ефект перетворень, що пов'язані з різними напрями їх діяльності, які мають позитивні наслідки для формування інклюзивного добробуту населення, включаючи доступність харчової продукції для широких верств українського суспільства.

Своєю чергою, отримати ефект мультиплікації у цій справі дозволяє застосування комплексного підходу до формування інклюзивного середовища розвитку агрохолдингів (рис. 1).

Інституціональний підхід передбачає вироблення нової системи цінностей, моралі, права, запровадження дієвих механізмів та інструментів регулюючого впливу на діяльність суб'єктів господарювання з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування, контролю за їх діяльністю з боку громадських організацій.

Політичний підхід полягає в участі агрохолдингів у здійсненні народовладдя з дотриманням принципу узгодження інтересів агрохолдингів та ОТГ, співучасті великих агропродовольчих компаній у реалізації самоврядних функцій громад.

Економічний підхід ґрунтується на створенні додаткових робочих місць, подоланні сировинної спрямованості експортних операцій агрохолдингів, збільшенні доданої вартості від експортованої агропродовольчої продукції, захисті внутрішнього ринку надання пільг у оподаткуванні малим і середнім підприємствам, застосуванні антимонопольних заходів.

Соціальний підхід пов'язаний з повною зайнятістю економічно активного сільського населення, покращенням соціальної інфраструктури села, подоланням бідності, соціальною відповідальністю агрохолдингів за результати власної діяльності, соціальним партнерством бізнесу, влади та суспільства.

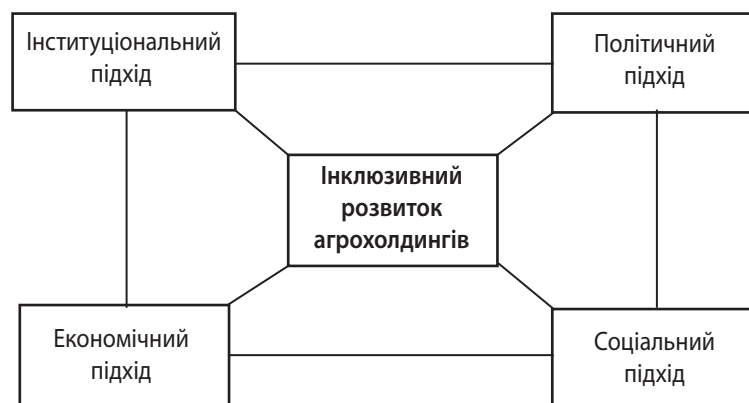

Рис. 1. Комплексний підхід до формування інклюзивного середовища розвитку агрохолдингів

Джерело: авторська розробка.

Слід зазначити, що ефект мультиплікації буде мати інклюзивну спрямованість при інституціональній синхронізації політичних, економічних і соціальних підходів з використанням фундаментальних і функціональних інститутів.

Суспільну користь від цього мають отримати не тільки великі суб'єкти господарювання, а й населення ОТГ і районів.

Відповідно до теоретичних напрацювань зарубіжних учених інклюзивний місцевий розвиток – це новий вимір розвитку, який зосереджує увагу на найбідніших і найбільш маргінальних членах суспільства, беручи до уваги економічні, соціальні й екологічні аспекти та структурні фактори, які перешкоджають найбіднішим учасникам брати участь у процесі розвитку [14, с. 544].

Це потребує першочергової уваги агрохолдингів до питань соціального розвитку ОТГ і районів. Вони намагаються дотримуватися принципів соціальної відповідальності, яка проявляється в такому: здійснення виробничої діяльності для задоволення потреб населення та одержання прибутку, керування при цьому виключно законодавчими актами зобов'язань перед державою та суспільством у вигляді сплати податків, охорони здоров'я та безпеки праці тощо; провадження виваженого менеджменту ризиків, який базується на правових нормах та етично-моральних засадах, що зменшує або усуває повністю негативний вплив бізнесу на суспільство, шляхом охорони навколишнього середовища та виробництва безпечної й якісної продукції; збільшення позитивного впливу на суспільство шляхом забезпечення інноваційно-інвестиційного партнерства з регіонами, яке спрямовується, перш за все, на соціальний та екологічний добробут сільської громади [15, с. 43].

Агрохолдинги витрачають на соціальні програми в межах 2–6 дол. США на 1 га земель, які знаходяться в їх користуванні. Крім того, чимало агрохолдингів також створюють резервні фонди, щоб реагувати на термінові/форс-мажорні соціальні та екологічні заходи [16, с. 165].

ВИСНОВКИ

Аналіз практики функціонування агрохолдингів свідчить про те, що їх економічне зростання не використовується належним чином для подолання соціально-економічної нерівності, залучення всіх верств українського суспільства до праці та користування її результатами.

З формуванням ОТГ як соціально-просторових утворень агломераційного типу та утворенням нових районів з'явилися реальні можливості для перетворення існуючого інституціонального середовища на простір інклюзивного розвитку за участю агрохолдингів як активаторів створення інклюзії добробуту.

З метою вдосконалення інституціонального середовища узагальнено системне уявлення про його

структурну будову, виявлено ключову роль у цьому процесі економічних інститутів.

Гарантією успішності трансформації інституціонального середовища є реалізація комплексного підходу до формування середовища інклюзивного розвитку агрохолдингів за інституціональним, політичними, економічним і соціальним підходами.

Ознакою переходу агрохолдингів на засади інклюзивності є більш повне використання їх економічного потенціалу у формуванні інклюзії добробуту, підвищення їх ролі в розв'язанні соціальних проблем ОТГ і районів.

Перспективи подальших досліджень зазначеним напрямом пов'язані саме з розкриттям потенціалу інклюзивного розвитку агропродовольчих холдингів та його використанням в інтересах сільсько-міських агломерацій. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Поченчук Г. Н. Теоретичні аспекти інституціонального реформування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2017. Вип. 28. С. 24–30.
2. Поченчук Г. Н. Інституціональна трансформація національної економіки: вплив фінансової системи : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.01. Київ, 2019. 548 с.
3. Пищуліна О., Юрочко Т. Інституційне середовище неформальних трудових відносин в Україні: масштаби, динаміка, наслідки : Аналітична доповідь / Центр Разумкова. Київ : Заповіт, 2019. 220 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Zaynat.pdf
4. Коломієць В. М. Інституціональна система розвитку людського капіталу національної економіки : автореф. ... дис. д-ра екон. наук : 08.00.03. Дніпро, 2019. 43 с.
5. Болдирева Л. М. Формування інституційного середовища агропродовольчого сектора економіки. *Агросвіт*. 2017. № 4. С. 10–15. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/4_2017/3.pdf
6. Голян В. А., Гордійчук А. І., Шмаров Д. М. Інституціональне середовище комплексного розвитку аграрного сектора: пріоритети та механізми удосконалення. *Економіка та держава*. 2019. № 3. С. 23–29. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.3.23
7. Кожина А. В. Теорія інклюзивного місцевого розвитку та її взаємозв'язок з теоріями територіального розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 22. С. 102–109. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.22.102
8. Опалько В. В. Соціально-економічна нерівність і формування нової парадигми інклюзивного розвитку в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38–2. С. 63–69. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/38_2_2019/15.pdf
9. Малий І. Й., Ємельяненко Л. М., Дзензелюк К. В. Імплементация концепції інклюзивного розвитку в практику регулювання зайнятості населення. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.12.13

10. Ємельяненко Л., Дзензелюк К. Впровадження публічної політики розвитку інклюзивного ринку праці в Україні. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30346/MO_2019_3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
11. Левківська Л. М. Соціальна відповідальність агробізнесу в умовах сталого розвитку. *Інноваційна економіка*. 2017. № 3–4. С. 123–129.
12. Карпишин Ю. В., Сус Л. В. Податкові механізми регулювання діяльності агрохолдингів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2019. № 2. С. 209–217.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-2-209-217>
13. Карпишин Ю. А. Державне регулювання діяльності агрохолдингів в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Житомир, 2020. 238 с.
14. Gupta J., Pouw N., and Ros-Tonen M. Towards an Elaborated Theory of Inclusive Development. *European Journal of Development Research*. 2015. Vol. 27. Issue 4. P. 541–559.
DOI: 10.1057/ejdr.2015.30
15. Carroll A. B. The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*. 1991. Vol. 34. Issue 4. P. 39–48.
DOI: 10.1016/0007-6813(91)90005-G
16. Сус Л. В., Карпишин Ю. А., Стратегія державного регулювання соціальної відповідальності агрохолдингів. *Облік і фінанси*. 2017. № 4. С. 162–170.

REFERENCES

- Boldyrieva, L. M. "Formuvannya instytutsiinoho sere-dovyshcha ahroprodovolchoho sektora ekonomiky" [Formation of the Institutional Environment of the National Agrifood Sector]. *Ahrosvit*, no. 4 (2017): 10-15. http://www.agrosvit.info/pdf/4_2017/3.pdf
- Carroll, A. B. "The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders". *Business Horizons*, vol. 34, no. 4 (1991): 39-48.
DOI: 10.1016/0007-6813(91)90005-G
- Gupta, J., Pouw, N., and Ros-Tonen, M. "Towards an Elaborated Theory of Inclusive Development". *European Journal of Development Research*, vol. 27, no. 4 (2015): 541-559.
DOI: 10.1057/ejdr.2015.30
- Holian, V. A., Hordiichuk, A. I., and Shmarov, D. M. "Instytutsionalne sere-dovyshche kompleksnoho rozvytku ahro-nohoho sektora: priorityety ta mekhanizmy udos-konalennia" [Institutional Environment for Integrated Development of the Agricultural Sector: Priorities and Improvement Mechanisms]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 3 (2019): 23-29.
DOI: 10.32702/2306-6806.2019.3.23
- Karpyshyn, Yu. A. "Derzhavne rehuliuвання diialnosti ah-rokholdynhiv v Ukraini" [State Regulation of Agricultural Holdings in Ukraine]: *dys. ... kand. ekon. nauk* : 08.00.03, 2020.
- Karpyshyn, Yu. V., and Sus, L. V. "Podatkovi mekhanizmy rehuliuвання diialnosti ahrokholdynhiv v Ukraini" [The Tax Mechanisms for Regulating the Activities of Agroholdings in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 2 (2019): 209-217.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-2-209-217>
- Kolomiets, V. M. "Instytutsionalna systema rozvytku liud-skoho kapitalu natsionalnoi ekonomiky" [Institutional System of Human Capital Development of the National Economy]: *avto-ref. ... dys. d-ra. ekon. nauk* : 08.00.03, 2019.
- Kozhyna, A. V. "Teoriia inkluzyvnoho mistsevoho rozvytku ta yii vzaiemozviazok z teoriiami terytorialnoho rozvytku" [Theory of Inclusive Local Development and Its Interconnection with the Territorial Development Theories]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 22 (2018): 102-109.
DOI: 10.32702/2306-6814.2018.22.102
- Levkivska, L. M. "Sotsialna vidpovidalnist ahrobyznesu v umovakh staloho rozvytku" [Social Responsibility of Agricultural Business in the Conditions of Sustainable Development]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 3-4 (2017): 123-129.
- Malyi, I. I., Yemelianenko, L. M., and Dzenzeliuk, K. V. "Im-plementatsiia kontseptsii inkluzyvnoho rozvytku v praktyku rehuliuвання zainiatosti naseleennia" [Implementation of the Concept of Inclusive Development in Practice of Regulation of Population Employment]. *Efektivna ekonomika*, no. 12 (2018).
DOI: 10.32702/2307-2105-2018.12.13
- Opalko, V. V. "Sotsialno-ekonomichna nerivnist i formuvannya novoi paradyhmy inkluzyvnoho rozvytku v Ukraini" [Social and Economic Inequality and Forming of New Paradigm of Inclusive Development in Ukraine]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, is. 38-2 (2019): 63-69. http://bses.in.ua/journals/2019/38_2_2019/15.pdf
- Pochenchuk, H. N. "Instytutsionalna transformatsiia natsionalnoi ekonomiky: vplyv finansovoi systemy" [Institutional transformation of the national economy: the impact of the financial system]: *dys. ... d-ra ekon. nauk* : 08.00.01, 2019.
- Pochenchuk, H. N. "Teoretychni aspekty instytutsionalno-ho reformuvannya" [Theoretical Aspects of Institutional Reform]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitar-noho universytetu. Serii «Ekonomika i menedzhment»*, no. 28 (2017): 24-30.
- Pyshchulina, O., and Yurochko, T. "Instytutsiine sere-dovyshche neformalnykh trudovykh vidnosyn v Ukraini: masshtaby, dynamika, naslidky : Analychna dopovid" [Institutional Environment of Informal Labor Relations in Ukraine: Scale, Dynamics, Consequences: Analytical Report]. Tsentrazumkova. Kyiv : Zapovit, 2019. https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Zaynat.pdf
- Sus, L. V., and Karpyshyn, Yu. A. "Stratehiia derzhavnoho rehuliuвання sotsialnoi vidpovidalnosti ahrokholdynhiv" [Strategy of State Regulation of the Agroholdings' Social Responsibility]. *Oblik i finansy*, no. 4 (2017): 162-170.
- Yemelianenko, L., and Dzenzeliuk, K. "Vprovadzhenia pub-lichnoi polityky rozvytku inkluzyvnoho rynku pratsi v Ukraini" [Implementation of Public Policy for the Development of an Inclusive Labor Market in Ukraine]. https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30346/MO_2019_3.pdf?sequence=1&isAllowed=y